

Mergen KLEŞEV

ALTAY HALK KURULTAYI¹

Altay halk Kurultayının işi Altay'da yaşayan Altaylıların hayat seviyelerini yükseltmektir. Altay dili 2010'da Rusya'da nüfus sayımına göre Altay cumhuriyetinde 114,8 bin Rus (55.4%), 72,8 bin Altay (35,3%) 12,5 bin Kazak (6,1%), 6 bin ise kendi milliyetini göstermeyen başkaları (2,9 %) yaşamaktalar. Altaylar dili Türk dillerinin Doğu grubuna ait Kırgız-Kıpçak yarım grubunun Altay dil ailesine mensuptur. Kuzey Altaylar küçük şube etnoslara bölünmektedirler. Bunlar Çoy ve Turoçak bölgesinde yaşayan Tubular (tubu-kiji), Turoçakda, Lebed ve Biya nehirleri boyunca yaşayan Çelkanlar ve Kumandinlerdir. Bizim günlerde Altay cumhuriyetinde Altayların kendi dillerini benimseme oranının yükseltilmesi günün en aktüel sorunlarından. İlk sırada onu demek istiyorum ki, Rusya Federasyonu hakimiyeti son yıllarda milli hükümetlerin kanunvericilik inisiyatiflerini olumsuz derecede sınırlandırmaktadır. Özellikle de, dilcilik ve eğitim alanlarında. 2004 yıldan başlayarak Moskova Altay'a başkan gönderirken öyle insanları seçiyor ki, o insanlar doğuşdukları günlerden beri bu bölgede yaşasalar da, Altay dilini ve kültürün bilmeyen, benimsemeyen insanlar oluyor ve bu, federal hükümetin asıl yüzünü ortaya koymaktadır. Son 10 yılda biz hiç zaman olmadığı kadar geriye gitmişiz. Kuşkusuz, Cumhuriyetin arazisinde Rusların (55%) Altaylara (35%) nisbeti de kendi-kendiliğinde bir şeyleri açıp göstermektedir ve bunu da vurgulayalım ki, Altayların da yüzde 50-si kendi dilinde kolayca konuşup yazamamakta. Altay dilinin korunup saklanması için Altayların dağlık arazilerde yaşamalarına minnettar olmalıyız. Ülkede tek kent Dağlık Altay kentidir ki, burada Altaylar öten yüzyılın başlarında 4,5 % idiler, şimdi ise onların sayısı 30%-e yükselmiştir. Kentin ve cumhuriyetin

¹Bu makale, 11-13 Mayıs 2014 tarihinde Eskişehir'de düzenlenen 'Türk Dünyası Sivil Toplum Zirvesi' nde bildiri olarak sunulmuştur.

idareci personelinin etnik kimliği de sorunlardan biri ve burada Rusların oranı çok yüksek. Bu koşullarda Altay dilinin kullanım alanının genişlenmesi, onun sıradan çıkmaması için esas iş sivil toplum örgütlerinin üzerinde kalıyor. Bu örgütlerden en aktifleri ise „Birlik,, „Altay halk Kurultayı,, „Tolkun,, gibi örgütlerdir. Bir zamanlar Ulal'da (Dağlık Altay kenti) kent okullarında Altay dili eğitim programında bile yoktu. Altay Halk Kurultayının kent İcra Komitesinin yılmadan usanmadan gerçekleştirdikleri ısrarlarından sonra bu dilin eğitimi tüm kent okullarının programına dahil edildi. Bu s Yekaterina Pavlov kızı Kandarakova ve Viktor Kündiçin oğlu Kıpçakov'un büyük hizmetleri oldu. Onlar tek-tek okullara gittiler, yerkililerle konuştular. Bu yetkililer önceler diyordular ki, anne-babaların kendileri çocuklarının Altayca okumasını istemiyorlar. Anne-babalarla toplantılar yapıldı ve malum oldu ki, okul yetkilileri yalan söylüyorlar. Sonra malum oldu ki, Rusya Federasyonu hükümeti Altay dili öğretmenleri için maaş ayırmamış, dolayısıyla öğretmen bulmakta zorluk çekilmekteymiş.. Altay sivil toplum örgütlerinin ısrarı ile Devlet Meclisi Altay ailelerindeki çocuklara Altay dilinin öğretilmesini mecbur sayan kanun kabul etti. Biz bilerek bu süreci takip ettik ki, Rus dilli ahaliyi kızdırmayalım tepkilerini üzerimize çekmeyelim. Ama savcılık bizim bu kararımızın Altay çocuklarının haklarının kaybolacağına hükmederek mahkeme yolu ile onu iptal etti. Ve Altay dilinin öğrenilmesinde yeniden sıkıntılar çekilmeye başlandı. Altay Cumhuriyetinde Altay diline yönelik politika bu dilin inkarı üzerinde kurulmuştur. Hatta „Altay dilleri hakkında kanun,, olmasına rağmen, maalesef böyledir. Bu kanuna göre devlet idarelerinin karşısında tablolar iki dilde yazılmalıdır, ama bu hüküm yerine getirilmiyor. Bazen iki dilde yazılıyor, ama yanlışlarla dolu. Yollarda ve yaşayış yerlerini bildiren levhalar da durum böyledir. İdare ve müesseselerde Altay dilini bilen uzmanlar yok gibidir. Ben Altay dilini bilmeyen gayri- Altaylardan bahsetmiyorum, Altay Cumhuriyetinde yaşayıp da Altay dilini hiç bilmeyenler hakkında konuşuyorum. Altay dilini bilen uzmanlar hiç bir üstünlük — öncelik

tanınmıyor. Altay'ın Rus ahalisi arasında bunu derk eden parmakla sayılacak kadar insan var. Mesela, Yuriy Alekseeviç Gayev Rus olmasına rağmen çocuklarını Altay okulunda okutmuştur. Ola bilir ki, Altayca konuşan çocuklara Rusya'nın yüksek okullarında öncelik tanıyan belli sayıda yerler ayrılınsın, ama bunu da yapmıyorlar. Bu öğrenciler eğitimi bitirerek Altay'a dönerdiler ve burada çalışıyorlardı. Son 5 yılda Altay'da okullarda Altay dilinde eğitim alan öğrencilerin sayısı 3 bin kadar azalmıştır. Şimdi Altayca eğitim alanların sayısı, sadece 11 bindir. Elbette, bu, az sayılı halk için o kadar da az gözükmebilir. Altay arazisinde sadece 199 okul vardır. Bu gün bu okullar ana dili Rusça olanlar, ana dili Rusça olmayanlar, ana dili Rusça olan Rus olmayanlar gibi anlaşılmaz gruplara bölünmüşler ve bu okullarda hangi programlarla neyin eğitiminin verildiği kimseye belli olmaz. Şimdiyi yeni eğitim standartlarına göre derslikler Moskova'da dizayn ediliyor. Bizim hazırladığımız Altay dili derslikleri o ekspertizden geçemez, kendileri o ekspertizadan geçecek derslik yazmazlar ve bizim çocuklarımız kendi ana dilinde eğitim almak hakkını kaybederler. Görünen şu ki, Moskova ve Altay Hükümeti Rusya arazisinde çoklu sayıda halkların yaşamasından memnun oldukları hakkında sahte açıklamalar yapmaktalar, aslında ise ellerinden gelen her şeyi yaparlar ki, bu halklar ve milletler Moskova'nın karıştırdığı bir tencerenin içerisinde kaynayıp yok olsunlar. Halklar dilleri var oldukça mevcutturlar. Ama mesele şudur ki, bu halklar şimdi şarkılar ve korolarda mevcutturlar. Savcılığın isteği budur ki, Tataristan'da ve ya Başkurdistan'da olduğu gibi yapalım. Yani, Tatar ve ya Başkurt olmayan halkların çocukları da okullarda o dilleri öğrendiği gibi Altay'da da Altay olmayan halklara ait çocuklar Altay dilini öğrensinler. Bu halde hukuklar bozulmuyor, diyorlar. Altay Cumhuriyetinin başkanı bu göreve ikinci kez tayin edildikten sonra gür sesle ilan etti ki, eğer böyle bir teklif varsa verilsin ve o böyle bir teklifin hayata geçmesinde hiç bir sorun olacağını düşünmüyor. İnisiyatif oldu, teklif verildi, başkan hala da sesini içine atıp durmaktadır. -„Bu gün sizden bu kanununu

kabullenmesini rica ediyoruz. Yoksa böyle alınır ki, büyük kardeşimiz olan Ruslar bizi öz sevgilerinin ağışına alarak orada boğup öldürmektedirler. Bizi sevdiklerine and içer, ama nefes almağa da koymuyorlar gibi...,- „Kurultayın,, başkanı Vasiliy Iris Kudirmekov Altay Cumhuriyeti başkanına bu sözlerle çağrıda bulunmuştu.